

De nye gamle:

Karakteristika ved den voksende gruppe etniske minoritetsældre

Af Anika Liversage og Mikkel Rytter

Abstract

Baseret på kvantitative registerdata belyser og diskuterer denne artikel hvilke særlige karakteristika, der kendetegner etniske minoritetsældre. Fokus er på ældre individer (65-74 år) med baggrund i migrantdestinationer som Tyrkiet og Pakistan samt ældre flygtninge fra Mellemøsten (Libyen, Syrien, Jordan og Irak). Data beskriver gruppernes demografi, økonomi, bolig- og familieforhold. For at synliggøre det særlige ved etniske minoritetsældre sammenligner vi med den brede befolkning af ældre danskere. Viden om ”de nye gamle” er helt central for i fremtiden, at kunne lave sundheds- og plejeindsatser målrettet mod etniske minoritetsældre.

Anika Liversage: seniorforsker på VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Mikkel Rytter: professor MSO på afdeling for antropologi, Aarhus Universitet.

Forfatterne har arbejdet sammen på projektet *AISHA – Aging Immigrants and Self-appointed Helper Arrangements* (2017-2020) finansieret af Velux Fonden (projekt nr. 14372).

Antallet af ældre med indvandrer- og flygtningebaggrund er stødt stigende i disse år. Dette skyldes blandt andet, at en del arbejdsmigranter ankom til Danmark under den økonomiske højkonjunktur omkring 1970 fra lande som Tyrkiet, Pakistan og Marokko (Østergaard, 2007). Det var typisk yngre mænd, der senere tit fik hustruer og børn til Danmark via familiesammenføring (Coleman og Wadensjö, 1999; Martin, 1991; Mogensen og Matthiessen, 2000). Denne kohorte er nu godt på vej ind i pensionsalderen, og med stigende alder vil stadig flere dermed få brug for hjælp og pleje.

Derudover når stadig flere borgere med flygtningebaggrund pensionsalderen i disse år. Det gælder både flygtningegrupper, der kom til Danmark sidst i 1970'erne og i 1980'erne fra lande som Vietnam og Iran samt dem, der kom hertil fra fx Libanon og Irak i 1990'erne og 2000'erne (Grøndahl & Fenger-Grøndahl, 2004). Eksempelvis vil en flygtning, der kom til Danmark som 45-årig i 1995 fylde 70 år i 2020.

Samlet set er cirka 5 pct. af de 70-årige og cirka 10 pct. af de 60-årige født udenfor Danmark. Sådanne demografiske ændringer hvor ældrebefolkning i stigende grad bliver mangfoldig ses også i andre europæiske lande, hvilket afspejler sig i et stigende antal publikationer om etniske minoritetsældre (fx Baykara-Krumme & Platt, 2018; Bjerke, 2020; Ciobanu & Hunter, 2017; Songur, 2019).

De 'nye gamle' i den danske ældrebefolkning rejser i dag og fremover en række udfordringer for den kommunale pleje- og omsorgssektor, som den ikke tidligere i samme grad har skullet forholde sig til (Algreen-Petersen et al., 2016; Liversage & Jakobsen, 2016). Det er vigtigt at kende særlige karakteristika ved de 'nye gamle' for at kommuner og andre aktører landet over kan lave målrettede sundheds- og plejeindsatser mod netop disse ældre borgere. En sådan viden bidrager denne artikel med.

Artiklen giver indblik i levevilkårene for udvalgte grupper af etniske minoritetsældre og sammenligner dem med ældre fra majoritetsbefolkningen. Det sker på baggrund af

registerdata fra Danmarks Statistik, indhentet i forbindelse med forskningsprojektet *AISHA – Aging Immigrants and Self-appointed Helper Arrangements*¹. I disse data indgår alle personer mellem 65-74 år, som er lovlig bosat i Danmark. Registerne har blandt andet detaljerede oplysninger om personers socioøkonomisk status, boligforhold og familierelationer. For personer født udenfor Danmark er der også oplysninger om, hvornår og fra hvilket land man er indvandret. Disse registerdata gør det muligt at afgrænse grupper med oprindelse i forskellige lande, og sammenligne fx deres økonomiske situation, tidligere beskæftigelse (i Danmark) og familie- og boligforhold.

En styrke ved registerdata-analyser er, at de er total-tællinger. De rammes derved ikke af de problemer med lave svarprocenter, der ofte udfordrer spørgeskemabaserede dataindsamlinger blandt etniske minoriteter (Deding et al., 2013). Omvendt begrænses analyserne naturligvis af, hvilke data registerne indeholder ligesom personer, der befinder sig i Danmark uden en gyldig opholdstilladelse heller ikke indgår.

Fem udvalgte grupper

Artiklens analyser fokuserer på ældre mellem 65 og 74 år – dvs. tiåret efter den folkepensionsalder, der gjaldt frem til 2018. Vi anvender data fra 2018 og ser dermed på personer, der er født 1944-1953 og som fyldte 20 år mellem 1964 og 1973. Det drejer sig om følgende fem grupper af borgere:

1. Etniske minoritetsældre fra Tyrkiet: Disse ældre kom primært til Danmark som arbejdsmigranter i perioden 1968-1973. Med oliekrisen i 1973-74 fulgte et stop for yderligere arbejdsmigration. Mange af migranternes ægtefæller og børn blev efterfølgende familiesammenført. Indvandrere fra Tyrkiet havde generelt meget lidt uddannelse med sig (Hjarnø, 1988).

2. Etniske minoritetsældre fra Pakistan: Migrationsforholdene for denne gruppe er meget lig dem, som beskrives for personer fra Tyrkiet. Migranter fra Pakistan var dog generelt bedre uddannede og mange af mændene havde før ankomsten til Danmark afsluttet skolegang svarende til gymnasiet (Bajaj & Laursen, 1988; Quraishy, 1999; Rytter, 2013).

3. Etniske minoritetsældre, der ankom som flygtninge fra Irak, Libanon, Syrien og Jordan:

Da antallet af ældre flygtninge med baggrund i enkeltlande i dag er begrænset, slår vi i analyserne personer fra de fire lande Irak, Libanon, Syrien og Jordan sammen. Dermed opnår vi en gruppestørrelse, der harmonerer med antallet af ældre fra hhv. Tyrkiet og Pakistan. Disse fire – ellers ret forskellige – lande, grænser op til hinanden i Mellemøsten, og har alle arabisk som hovedsprog. Fordelingen af ældre i denne gruppe er: Irak: 48%, Libanon: 32%, Syrien: 17%, Jordan: 3%. De tilgængelige data indikerer, at uddannelsesniveaut for personer med baggrund i disse lande varierer, men generelt ikke er særligt højt (Kublitz, 2011; Johansen, 2013; Pedersen, 2014).

Vi sammenligner levevilkår for de tre overstående grupper med følgende to grupper:

4. Alle ældre med majoritetsdansk baggrund: Vi følger Danmarks Statistiks definitioner i afgrænsningen af denne gruppe af 65-til-74-årige.

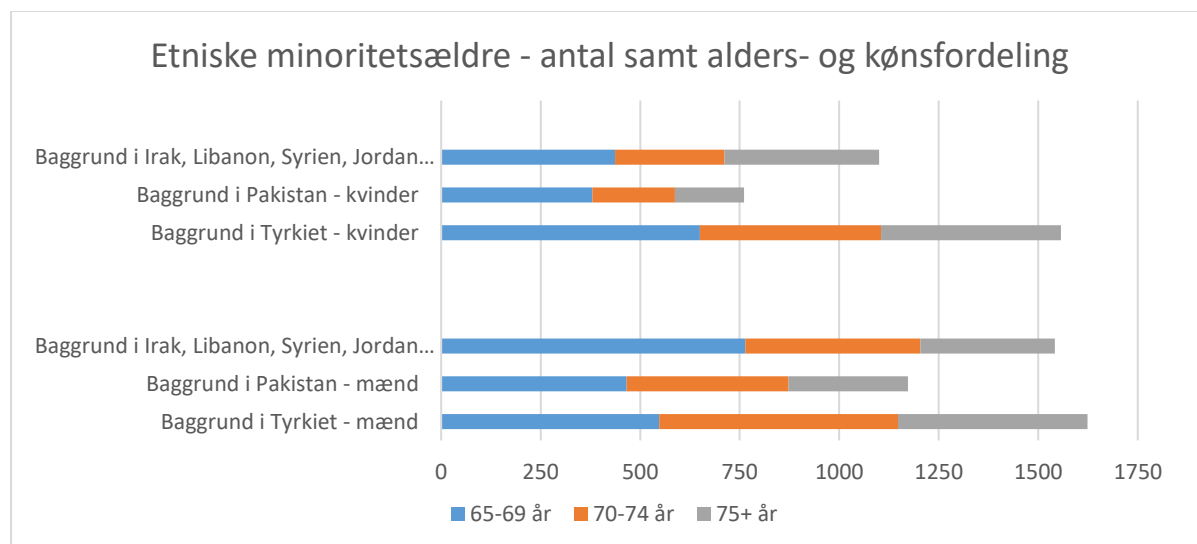
5. Ældre med majoritetsdansk oprindelse som kun har kort skolegang: Uddannelsesniveaut i Danmark ligger generelt højere end i de etniske minoritetsældres oprindelseslande – en forskel, som også eksisterede i 1950erne og 1960erne, da de nuværende ældre var børn og unge². Vi sammenligner derfor også de etniske minoritetsældre med majoritetsdanske ældre, der kun har gået 7 år i skole, for bedre at kunne belyse betydningerne af hhv. at have etnisk minoritetsbaggrund og at have kort uddannelse bag sig.

De deskriptive kvantitative analyser i denne artikels resterende del belyser blandt andet hvor længe forskellige ældre har boet i Danmark, i hvilket omfang de var i arbejde som 55 årige, og hvilke andele, som lever under fattigdomsgrænsen. Andre analyser viser, hvordan de ældre er bosat, herunder hvor store andele der bor sammen med voksne børn. Dermed bidrager vores analyser med detaljeret viden om forskellige grupper af de nye gamle, som der bliver stadig flere af.

Forskelle og ligheder mellem grupper af ældre

Der er godt en million personer med majoritetsdansk baggrund på 65 år og opefter. Til sammenligning er der kun mellem ca. 1.900 og 3.200 personer i hver af de tre undersøgte etniske minoritetsgrupper. Fordelt på alder og køn er fordelingen som følger:

Figur 1. – Antal, alder og køn blandt etniske minoritetsældre

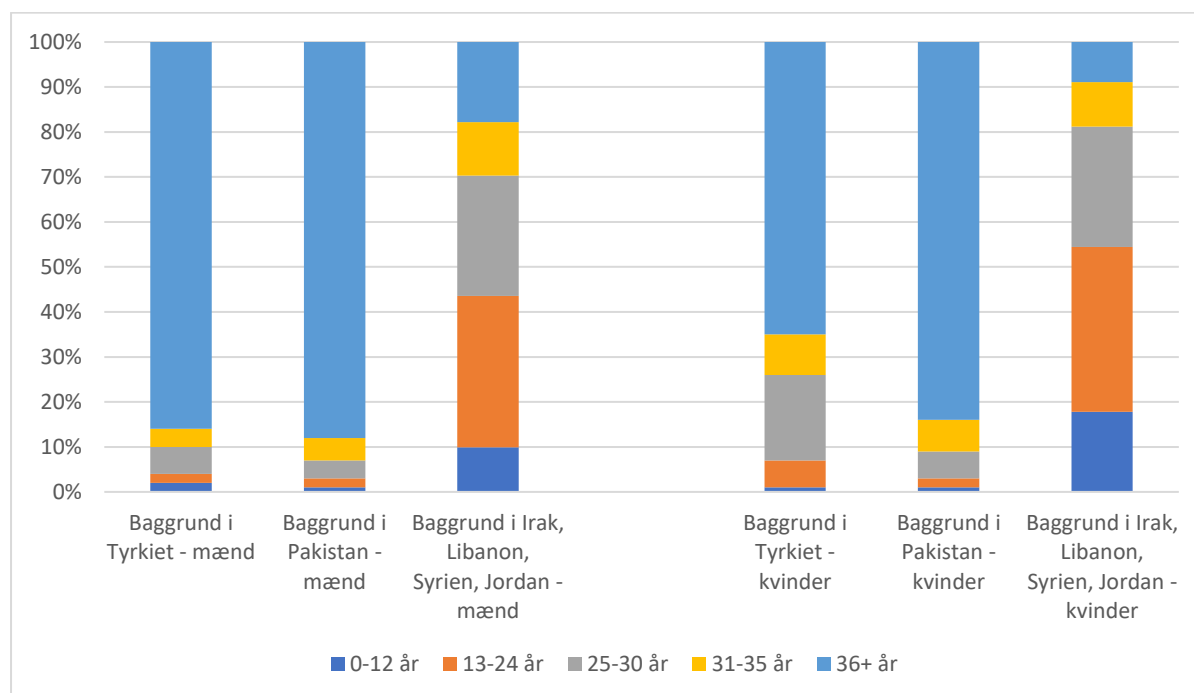
Figur 1 viser, at ældre fra Tyrkiet udgør den største, og ældre fra Pakistan den mindste, af de tre grupper og at der er flere mænd end kvinder i alle tre grupper af ældre. Blandt majoritetsdanske ældre er kønsfordelingen omvendt – der er flere kvinder end mænd, da

kvinder i gennemsnit lever længst. Kønsmønsteret blandt de etniske minoriteter skyldes nok dels, at mændene generelt kom først, og at ikke alle mænd efterfølgende hentede en hustru til Danmark (Akgündüz, 2008; Bajaj & Laursen, 1988; Quraishy, 1999). Endvidere gifter mænd sig ofte med kvinder, der er nogle år yngre end dem selv, hvorfor disse hustruer ikke optræder i vores dataudtræk.

Et andet vigtigt forhold handler om opholdstid. Figur 2 viser, hvor længe de etniske minoritetsældre har boet i Danmark. Data er tilgængelig fra 1982, så da vores analyser bygger på data fra 2018 kan vi se på situationen 36 år tilbage i tiden. Mænd fra Tyrkiet og Pakistan kom som nævnt primært til Danmark inden 1973 og Figur 2 viser da også, at langt de fleste af disse mænd har boet 36 år eller mere i Danmark. En del hustruer forblev dog i Tyrkiet i både år og årtier inden de blev familiesammenført med deres ægtefæller (Liversage & Jakobsen, 2016), som ses ved, at disse kvinder har en noget kortere opholdstid end mændene. Kvinder fra Pakistan har derimod opholdt sig næsten lige så længe i Danmark som deres mænd. Mænd og kvinder fra Pakistan er altså i højere grad migreret samtidig.

Endelig viser figur 2, at flygtningegruppens opholdstid er markant kortere: Cirka halvdelen af de 65-til-74-årige har boet under 25 år i Danmark (og kvinder kortere tid end mænd). En stor del af disse ældre kom til Danmark da de var i fyrrerne, eller ældre, med store konsekvenser for deres muligheder for at lære det danske sprog og tilegne sig relevante arbejdsmarkedskvalifikationer.

Figur 2 – Opholdstid i Danmark – 65-til-74-årige etniske minoritetsældre

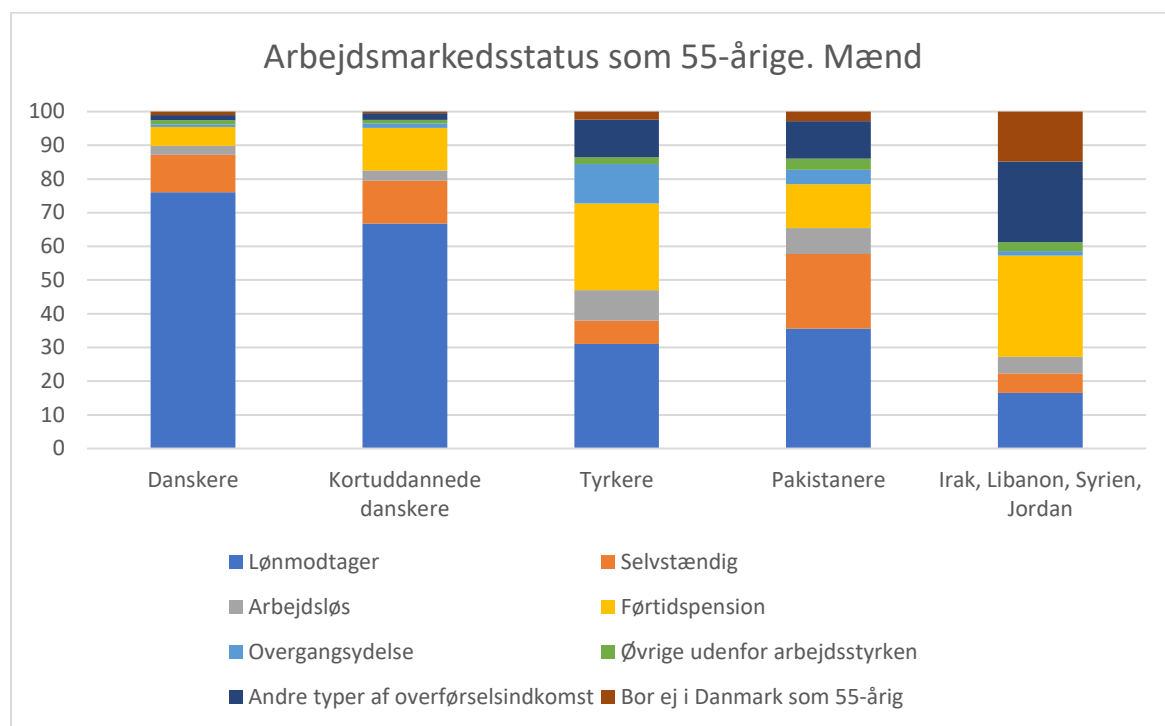

Tilbageblik: de ældres arbejdsmarkedsstatus som 55-årige

Med registerdata kan man undersøge hvad ældre borgere foretog sig tidligere i livet. Vi ser derfor på, hvorfra gruppen af 65-74-årige fik deres indtægt, da de var 55 år gamle. Det var de i perioden 1998-2008, hvor beskæftigelsen i Danmark var ganske høj (Danmarks Statistisk, 2008).

Figur 3 præsenterer data om mænd i de fem undersøgte grupper. Figuren viser ganske store gruppeforskelle. For det første var langt hovedparten – 87% – af de 65-74 årige majoritetsdanske mænd selvforsørgede som 55 årige. For de kort-uddannede mænd er tallet 80% – altså kun lidt lavere end i gruppen som helhed.

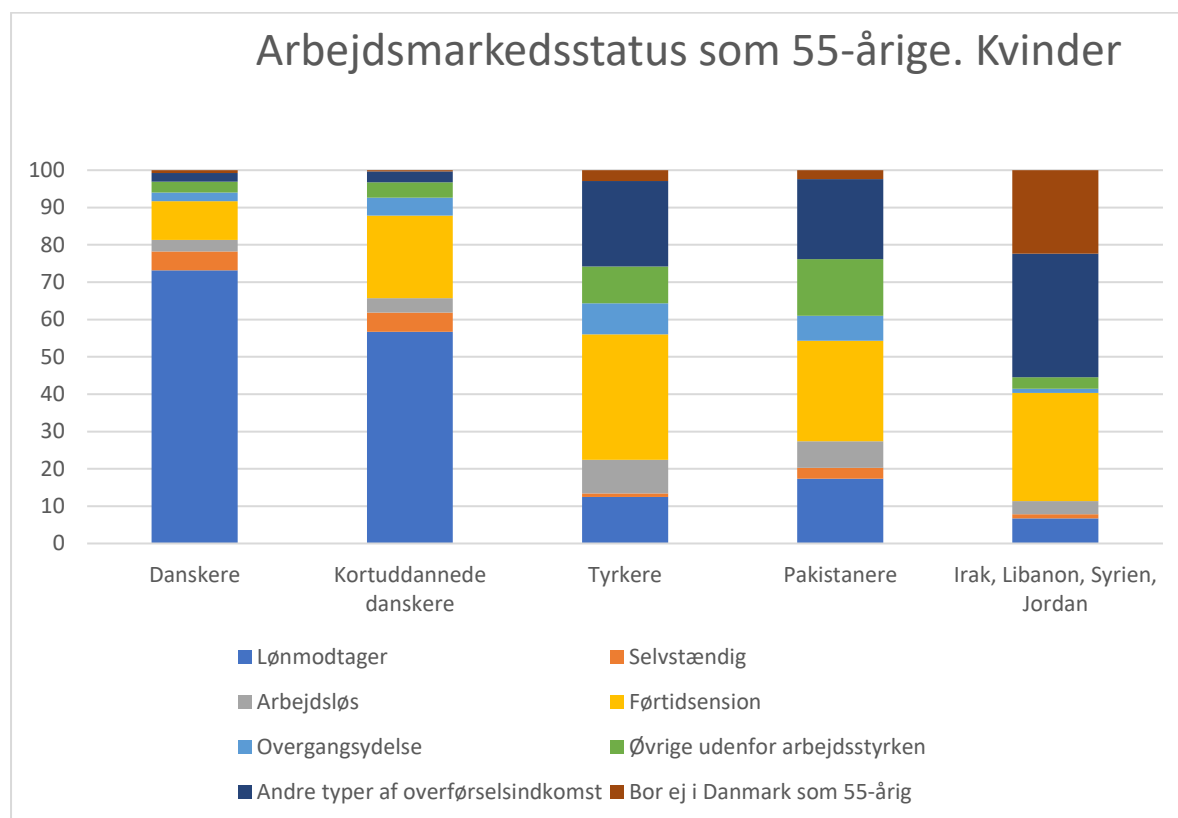
Figur 3 - Arbejdsmarkedsstatus som 55-årige – mænd, der i 2018 var 65-74 år gamle.

Anderledes er billedet for de etniske minoritetsmænd som 55-årige. For det første var langt mindre andele af dem selvforsørgede. Bedst klarede mænd fra Pakistan sig: 60% var selvforsørgede, blandt andet fordi 22% var selvstændige erhvervsdrivende. Sværest var det for mænd fra Irak, Libanon, Syrien og Jordan: Under en fjerdedel var selvforsørgede i en alder af 55 år, og størstedelen var i stedet på forskellige former for overførselsindkomst. Ud over kortere opholdstid i Danmark (se figur 2) kan den lavere andel af selvforsørgelse i denne gruppen også hænge sammen med de mange udfordringer, som krig og flugt kan føre med sig.

Figur 4 viser kvindernes situation som 55-årige. For det første er majoritetsdanske kvinder i mindre grad selvforsørgede end tilsvarende mænd. Blandt de kort-uddannede majoritetsdanske kvinder er 62% selvforsørgede – meget lig situation hos mænd fra Pakistan.

Figur 4: Arbejdsmarkedsstatus som 55-årige – kvinder, der i 2018 var 65-74 år gamle.

Blandt de etniske minoritetskvinder var kun 8-20% selvforsørgede (som lønmodtagere eller selvstændige) da de var 55 år. Disse kvinder var i stedet ofte på enten førtidspension eller andre overførselsindkomster, eller de blev forsørgt af deres familier (nok primært ægtefæller). Endelig boede godt en femtedel af de 65-til-74-årige kvinder fra Irak, Libanon, Syrien og Jordan slet ikke i Danmark, da de var 55 år.

Såvel fortiden på arbejdsmarkedet som opholdstiden i Danmark kan have betydning for ens økonomi som folkepensionist, og de ældres økonomiske situation er emnet for næste afsnit.

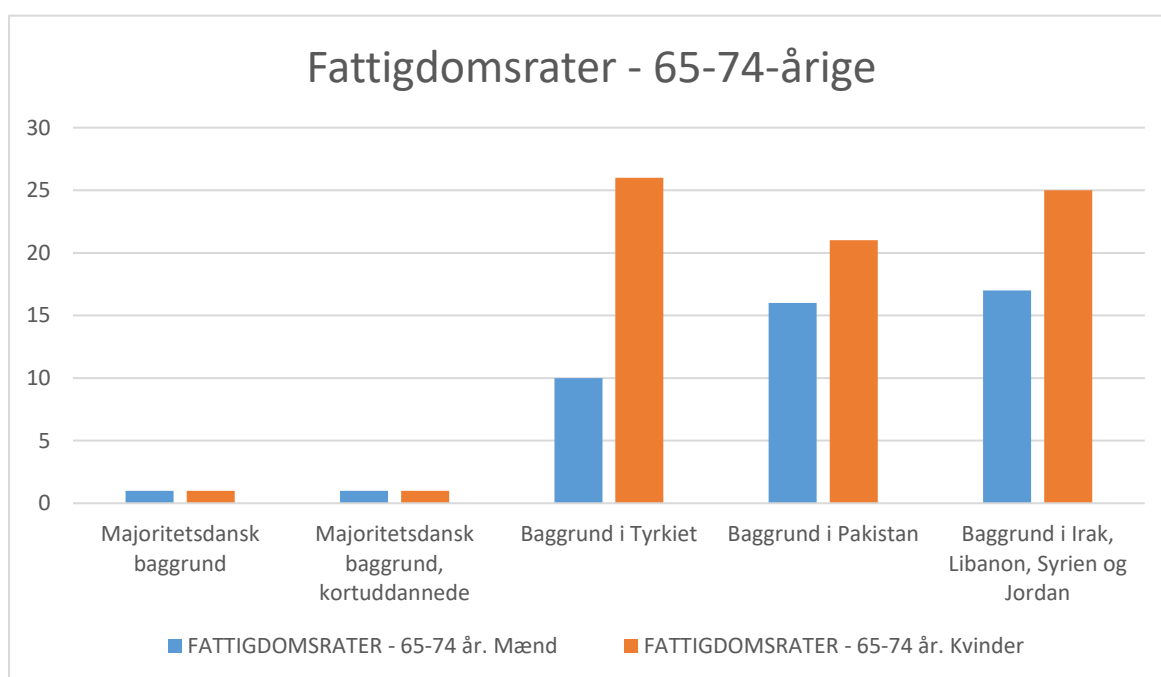
Etniske minoritetsældre lever ganske ofte i fattigdom

Gennem arbejdslivet kan man spare man op til pension, men alligevel har etniske

minoritetsældre ofte dårligere vilkår end andre ældre (Gustafsson et al., 2019). Den danske

folkepension er en såkaldt universel velfærdsydelse, som ikke afhænger af tidligere beskæftigelse. Ydermere holder en fuld folkepension (plus tillæg) folk over den gængse fattigdomsgrænse, hvor en person anses for fattig, hvis vedkommende har 50% eller mindre af den nationale medianindkomst det pågældende år (Jakobsen & Pedersen, 2017). Andelene, der lever under denne fattigdomsgrænse, fremgår af figur 5.³

Figur 5: Andele af 65-til-74-årige, der lever i fattigdom – i procent

Figuren viser, at uanset om de er kort-uddannede eller ej, er kun 1% majoritetsdanske ældre fattige. Dette skyldes netop den måde, folkepensionen er skruet sammen på.

Fattigdomsraterne er derimod ganske høje blandt etniske minoritetsældre – op til 26% blandt kvinder fra Tyrkiet. I ægtepar, som bor sammen, opgøres mænds og kvinders indtægt til at være den samme. Når ældre etniske minoritetskvinder oftere er fattige end tilsvarende mænd, skyldes det dels, at kvinder ofte lever længere end mænd (og dermed oftere lever

alene), og dels, at deres individuelle indtægt kan være lavere, fordi de har været mindre i beskæftigelse tidligere i livet, og fordi de i snit har boet kortere tid i Danmark end mændene.

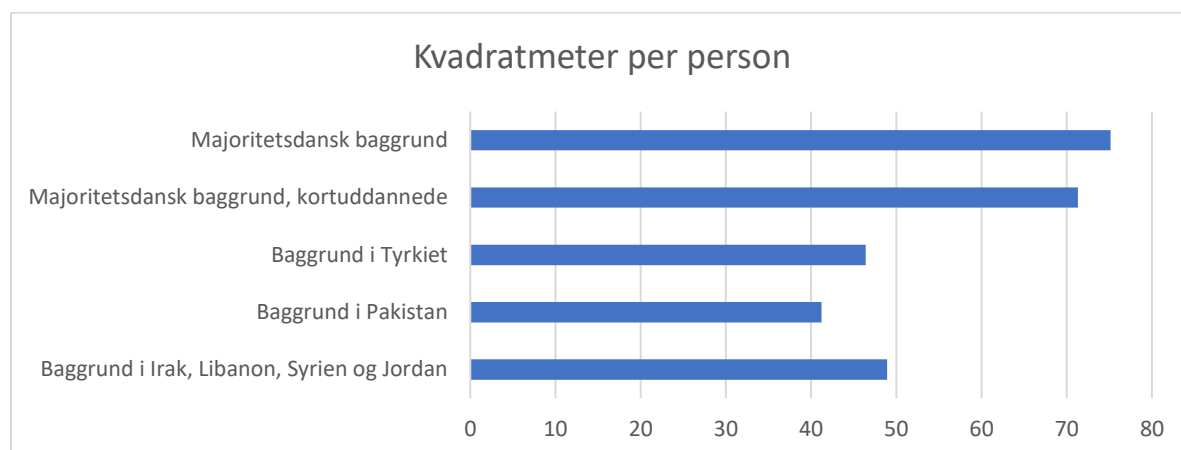
Opholdstid i Danmark har nemlig stor betydning for ældres fattigdom. Det skyldes reglen om brøkpension. De i dag gældende regler er, at man skal have boet 40 år i Danmark fra man var 16 til 64 år for at få fuld folkepension. Har man fx kun boet 31 år i Danmark, når man når pensionsalderen, sættes ens pension til 31/40 af den fulde folkepension.⁴

Der har tidligere eksisteret en særlig regel for flygtninge, hvor opholdsår i oprindelseslandet talte med i beregning af folkepension. Formålet var at beskytte flygtninge – der jo er blevet tvunget til at forlade deres oprindelsesland på et vilkårligt tidspunkt – imod fattigdom i alderdommen. Et Folketingsflertal har dog fjernet denne undtagelsesbestemmelse pr. 1. januar 2021 (Retsinformation, 2019). Det betyder, at flygtninge, der overgår til folkepension i de kommende år, vil få en markant dårligere økonomi, end de ældre flygtninge, der indgår i vores beregninger. Når flygtninge fra Irak, Libanon, Syrien og Jordan allerede nu er fattigere end ældre fra Tyrkiet og Pakistan, og en fjerdedel af de ældre kvinder fra denne flygtningegruppen i dag lever under fattigdomsgrænsen, kan man kun frygte for ældre flygtnings fremtidige økonomiske situation.

Boligforhold

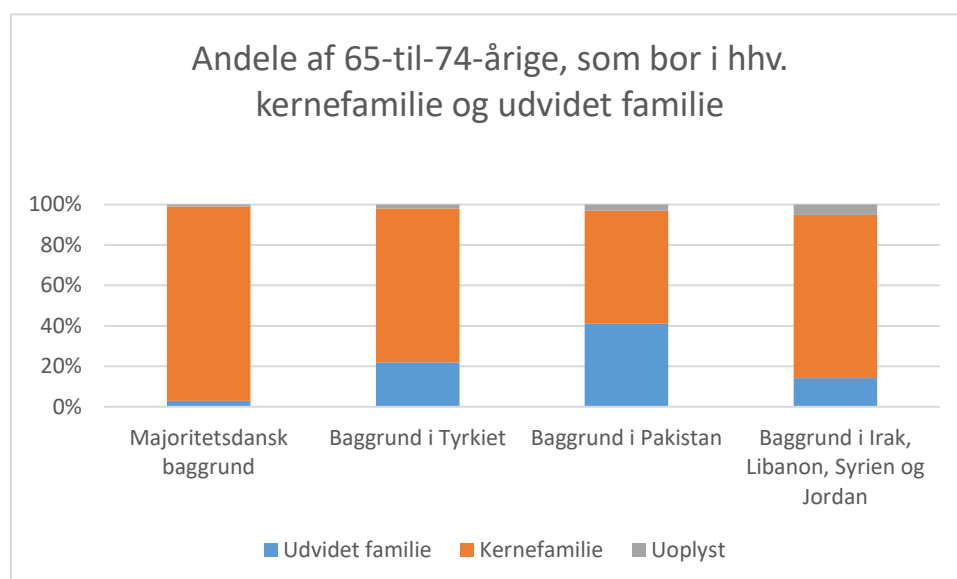
Den økonomiske forskel imellem forskellige grupper ses afspejlet i de ældres boligforhold: Majoritetsdanske ældre bor fx mest i ejerbolig og etniske minoritetsældre bor mest i almene udlejningsejendomme (ikke vist i figurene her). Endvidere har majoritetsdanske ældre klart mere plads i deres boliger (Figur 6).

Figur 6: Boligstørrelser, gennemsnit for 65-til-74-årige ældre.

Figur 6, viser således at uanset uddannelsesnivea bor majoritetsdanske ældre på langt mere plads end etniske minoritetsældre. Ældre fra Pakistan har således kun godt halvt så meget plads som den gennemsnitlige majoritetsdanske (41 imod 75 kvadratmeter). Hvor meget plads de ældre har, handler til dels om, hvorvidt de bor sammen med fx børn og børnebørn. At bo flere sammen giver familierne udvidede muligheder for at organisere omsorgsarrangementer for plejekrævende ældre (se Ismail, 2021). Hvor ofte forskellige grupper af ældre bor i udvidede familier fremgår af figur 7.

Figur 7: Familieformer

Figur 7 viser, at kun er en lille del (3%) af majoritetsdanske ældre bor sammen med voksne børn. Blandt ældre fra i Irak, Libanon, Syrien eller Jordan ligger andelen på 14%, mens tallet er 22% for ældre fra Tyrkiet, og hele 41% blandt ældre fra Pakistan.

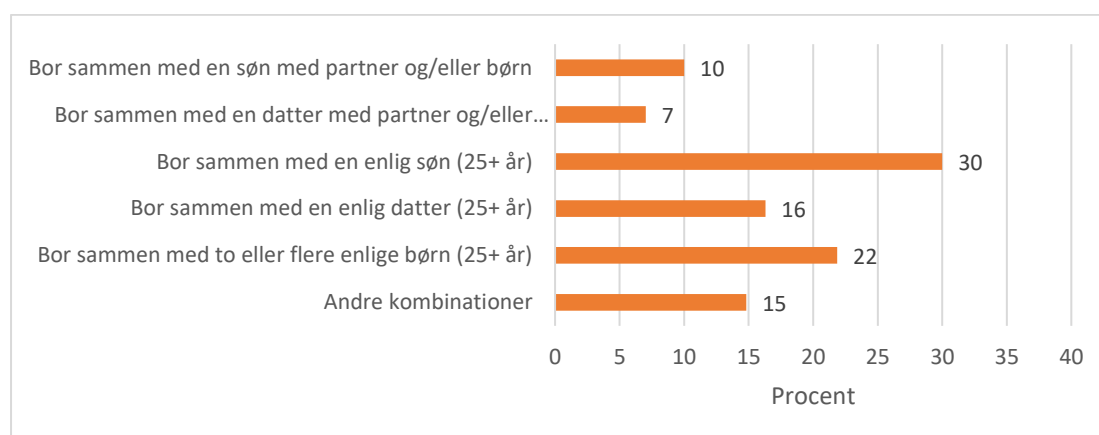
Forskellige former for udvidede familier

Udvidede familier kan være sammensat forskelligt. I den lille andel af majoritetsdanske ældre består over halvdelen af de udvidede hushold (54%) således af enlige eller ægtepar, som bor sammen med en enlig søn.⁵ Disse udvidede familier udgør altså reelt ganske små husstande.

Ser man på etniske minoritetsældre med baggrund i Irak, Libanon, Syrien eller Jordan bor ældre i udvidede familier ligeledes oftest (30%) sammen med en enlig søn. Lidt mindre andele bor enten sammen med flere enlige børn (22%) eller med en enlig datter (16%).

Andelene, der bor sammen med et barn, som har egen partner og/eller børn er ikke så store, og der er begrænset forskel imellem, om det er sønner (10%) eller døtre (7%), som de ældre bor sammen med.

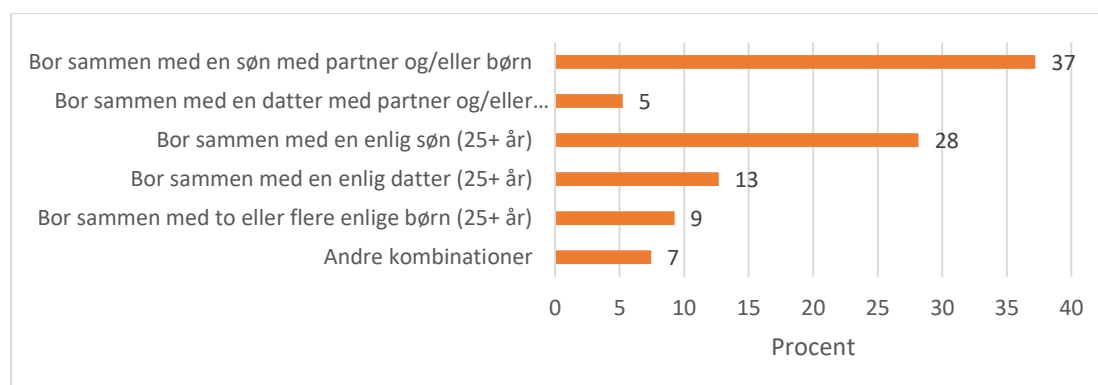
Figur 8: Typer af udvidede familier – ældre med baggrund i Irak, Libanon, Syrien og Jordan.

Dermed adskiller mønstret blandt de ældre flygtninge sig klart fra mønstret blandt de ældre fra Tyrkiet og Pakistan. Her er den hyppigt forekommende konstellation ældre forældre, som

bor sammen med en søn, der har ægtefælle og/eller børn (altså de ældres børnebørn). Dette kaldes et 'virilokalt hushold', og anses i oprindelseslandene for at være den ideelle form for udvidet familie (Abadan-Unat, 1986; Aykan & Wolf, 2002; Shaw, 2000).

Figur 9: Typer af udvidede familier – ældre med baggrund i Tyrkiet

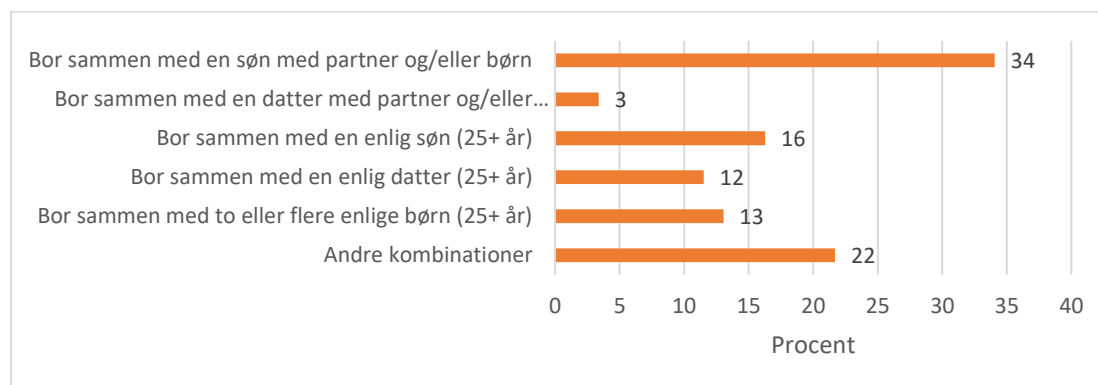

Blandt de udvidede familier fra Tyrkiet er 37% sådanne virilokale hushold (figur 9). I disse hushold er sønnen i en del tilfælde gift med hustruer (altså svigerdøtre til de ældre), der er familiesammenført fra Tyrkiet (Liversage, 2017b). Den næststørste gruppe (med 28%) er hushold med en enlig søn over 25 år. Sammenhængen er muligvis, at unge mænd, der på baggrund af tyrkiske traditioner forbliver boende med deres forældre, kan have svært ved at blive gift. Det kan dels skyldes at forventningerne til rollen som svigerdatter i en udvidet familie gør ham lidt attraktiv for potentielle partnere i Danmark, og dels at de sidste to årtiers skærpelse af familiesammenføringsreglerne har gjort det sværere for unge mænd at gifte sig med kvinder bosat i Tyrkiet (Liversage, 2017a; Liversage & Jakobsen, 2010).

Blandt ældre fra Pakistan udgør det virilokale hushold (med 34%) også den vigtigste undergruppe (figur 10). Kun ganske få bor sammen med en datter, som har partner og/eller børn. Det er markant, at hele 22% af disse ældre bor sammen med børn i 'andre kombinationer'. Det kan fx være sammen med såvel et gift som med et ugift barn. Sådanne

store hushold kan også være med til at forklare, hvorfor ældre fra Pakistan bor på færrest kvadratmeter per person. I denne gruppe bor 16% sammen med en enkelt enlig søn.

Figur 10: Typer af udvidede familier – ældre med baggrund i Pakistan

Vi kan dermed konkludere, at modsat ældre med majoritetsdansk baggrund bor en del etniske minoritetsældre i forskellige kombinationer af udvidede familier og delte hushold. Sådanne familier er mere udbredte hos, og oftere opbygget som traditionelle 'virilokale' hushold blandt ældre med arbejdsmigrantbaggrund.

Konklusion: karakteriska ved de 'nye gamle'

I dag har cirka 7.700 personer på 65 år og derover baggrund i enten Tyrkiet, Pakistan, Irak, Libanon, Syrien eller Jordan. Antallet af ældre i denne gruppe vil – ligesom antallet af ældre fra ikke-vestlige lande generelt – stige i de kommende år. Vores kvantitative analyser viser, at disse ældre ofte er fattige, bor på lidt plads, og har haft begrænset beskæftigelse i Danmark tidligere i livet. Dette billede stemmer helt overens med indtrykkene fra vores kvalitative interviews og feltarbejde i AISHA-projektet (se Rytter et al., 2021; Sparre & Rytter, 2019):

Etniske minoritetsældre er ofte en marginaliseret gruppe, hvor mange endvidere taler begrænset eller slet intet dansk og ofte har et ganske dårligt helbred (Denktas, 2011; Dinesen et al., 2011; Nørredam et al., 2014).

Når etniske minoritetsældre ganske ofte ender med at leve under fattigdomsgrænsen kan det skabe udfordringer for de sociale myndigheder. Fattige ældre har fx til ikke råd til at tage imod en plejehjemsplads, da de ikke kan yde den egenbetaling, som en plejehjemsplads forudsætter (Sygeplejersken, 2019). Situationen synes særligt bekymrende for ældre med flygtningebaggrund. Vores analyser viser, at disse ældre allerede i dag ganske ofte lever under fattigdomsgrænsen. Med de regelændringer på pensionsområdet som slår igennem i disse år, kan man dermed forvente, at deres situation fremadrettet vil gå fra ganske slemt til endnu værre.

Vores analyser viser også, at man ikke kan forvente, at voksne børn i stort omfang vil kunne drage omsorg for ældre flygtninge med behov for hjælp. Når man sammenligner de ældre flygtninge fra Irak, Libanon, Syrien og Jordan med de ældre arbejdsmigranter fra Tyrkiet og Pakistan fremgår det nemlig, at en klart mindre andel af flygtningene bor sammen med voksne børn (Figur 7). Dette kan nok til dels tilskrives, at flygtninge ikke har haft samme muligheder for at opbygge flergenerationelle hushold som arbejdsmigranter, der har levet i Danmark i årtier – noget, der også afspejler sig i, at flygtninge i højere grad end personer med arbejdsmigrant-baggrund kan savne relationer til folk fra samme oprindelsesland (Deding & Jakobsen, 2006).

Samlet set viser denne artikels analyser af registerdata dermed, at etniske minoritetsældre på en lang række parametre er dårligere stillede i alderdommen end de majoritetsdanske ældre, og at situationen for ældre flygtninge synes særligt vanskelig. Denne viden kan forhåbentlig informere fremtidige indsatser overfor sådanne ældre individer, hvilket der meget vel kan blive god brug for.

Litteraturliste

- Abadan-Unat, N. (1986). *Women in the developing world – evidence from Turkey*. Denver: University of Denver Monograph Series.
- Akgündüz, A. (2008): Labour migration from Turkey to Western Europe, 1960-1974 – a multidisciplinary analysis. Burlington: Ashgate.
- Algreen-Petersen, E., Blaakilde, A. L., & Swane, C. E. (2016). *Det første mangfoldighedsplejehjem i Danmark - forskningsrapport om erfaringer og muligheder*. Ensomme Gamles Værk.
- Aykan, H. og D.A. Wolf (2002). Traditionality, modernity, and household composition: parent-child coresidence in contemporary Turkey. *Research on Aging*, 22 (4): 395-421
- Bajaj, K. og Laursen, H.S. (1988). *Pakistanske Kvinder i Danmark: deres baggrund og tilpasning til det danske samfund*. Esbjerg: Sydjysk Universitetsforlag.
- Baykara-Krumme, H., & Platt, L. (2018). Life satisfaction of migrants, stayers and returnees: Reaping the fruits of migration in old age? *Ageing and Society*, 38(4), 721–745.
<https://doi.org/10.1017/S0144686X16001227>
- Bjerke, K. M. (2020). *Transnational Ageing in Place . The Case of Pakistani and Polish migrants in Norway Transnational Ageing in Place*. PhD. thesis, University of Bergen.
- Ciobanu, R. O., & Hunter, A. (2017). Older migrants and (im)mobilities of Ageing: An introduction. *Population, Space and Place*, 23(5), 1–10.
<https://doi.org/10.1002/psp.2075>
- Coleman, D. og E. Wadensjö (1999). Indvandringen til Danmark. Internationale og nationale perspektiver. Viby J.: Spektrum.

Danmarks Statistik (2008). 60 år i tal – Danmark siden 2. verdenskrig. Danmarks Statistik.

Deding, M. & Jakobsen, V. (2006). Indvandreres arbejdsliv og familieliv.

Socialforskningsinstituttet 06:31.

Deding, M., Fridberg, T., & Jakobsen, V. (2013). Non-response among immigrants in Denmark. In J. Font & M. Mendez (Eds.), *Surveying Ethnic Minorities and Immigrant Populations: Methodological Challenges and Research Strategies* (pp. 173–191). Amsterdam University Press.

Denktas, S. (2011). *Health and Health Care Use of Elderly Immigrants in the Netherlands*. Ph.D. afhandling. Erasmus Universitetet, Rotterdam, Holland.

Dinesen, C., S.S. Nielsen, L.H. Mortensen og A. Krasnik. (2011). Inequality in self-rated health among immigrants, their descendants and ethnic Danes: examining the role of socioeconomic position. *International Journal of Public Health*, 56 (5): 503-514.

Grøndahl, M. og C. Fenger-Grøndahl (2004). *Flygtningenes danmarkshistorie 1954-2004*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag

Gustafsson, B., Mac Innes, H. og Österberg, T. (2019). Older people in Sweden without means: On the importance of age at immigration for being ‘twice poor’. *Ageing and Society*, 39(6): 1172–1199.

Hjarnø, J. (1988). *Indvandrere fra Tyrkiet i Stockholm og København*. Esbjerg: Sydjysk Universitetsforlag.

Ismail, A.M. (2021). Care in practice: Negotiations of elderly care in multigenerational Arab Muslim families in Denmark, *Contemporary Islam: Dynamics of Muslim life*. E-publish before print.

Jakobsen, V. og Pedersen, P.J. (2017). Poverty risk among older immigrants in a

- scandinavian welfare state. *European Journal of Social Security*, 19(3): 242–262.
- Johansen, M-L. (2013). *In the Borderslands: Palestinian Parents navigating Danish Welfare State Interventions*. PhD-afhandling, Antropologi, Aarhus Universitet
- Kublitz, A. (2011). *The Mutable Conflict: A Study og How the Palestineian-Israeli Conflict is Actualized among Palestineans in Denmark*. PhD-afhandling, Antropologi, Københavns Universitet
- Liversage, A. (2016). Ældre Indvandrere og Flygtninges Økonomiske Situation. *SFI Tema*, Oktober(oktober), 1–9.
- Liversage, A. (2017a). Generational (dis)agreements – family support, national law and older immigrants in extended households. *Ageing and Society*.
<https://doi.org/10.1017/S0144686X17001234>
- Liversage, A. (2017b). Twice as many helpers: unpacking the connection between marriage migration and older labour immigrants’ access to family support. *Migration Letters*, 14(1), 50–62. <https://ideas.repec.org/a/mig/journal/v14y2017i1p50-62.html>
- Liversage, A., & Jakobsen, V. (2010). Sharing Space – Gendered Patterns of Extended Household Living among Young Turkish Marriage Migrants in Denmark. *Journal of Comparative Family Studies*, 41(5), 693–715. <https://doi.org/10.2307/41604399>
- Liversage, A., & Jakobsen, V. (2016). *Ældre fra Tyrkiet - hverdagsliv og vilkår*. Roskilde University Press.
- Martin, P.L. (1991). *The unfinished story: Turkish labour migration to Western Europe*. Geneva: International Labour Office.
- Mogensen, G.V. og P.C. Matthiessen (2002). *Indvanderne og arbejdsmarkedet – mødet med det danske velfærdssamfund*. Viby J.: Rockwool Fondens Forskningsenhed

Nørredam, M., O.H. Hansen, J.H. Petersen, A.E. Kunst, M. Kristiansen, A. Krasnik og C.

Agyeang (2014). *Remigration of migrants with severe disease: Myth or reality – a register-based cohort study*. *European Journal of Public Health*, 25(1), s. 84-89.

Østergaard, B. (2007). *Indvandrerne i Danmarks historie. Kultur- og religionsmøder*.

Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Pedersen, M. H. (2014). *Iraqi women in Denmark: Ritual performance and belonging in*

everyday life. Manchester and New York: Manchester University Press.

Quraishy, B. (1999). *Fra Punjab til Vesterbro: det pakistanske samfund i Danmark*.

København: Forlaget Etnisk Debatforum.

Retsinformation (2019). LBK nr. 983 af 23/09/2019. Se

<https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2019/983>

Rytter, M. (2013). *Family Upheaval: Generation, Mobility and Relatedness among Pakistani*

Migrants in Denmark. Oxford and New York: Berghahn Books.

Rytter, M., Sparre, S.L., Ismail, A.M. og A. Liversage (2021). *Etniske minoritetsældre,*

kommunal velfærd og omsorgsarrangementer i forandring. Aarhus: Aarhus

Universitetsforlag.

Shaw, A. (2000). *Kinship and Continuity: Pakistani Families in Britain*. Amsterdam:

Harwood.

Songur, W. (2019). Older migrants' use of elderly care in Sweden: family affects choice

between home help services and special housing. *European Journal of Social Work*, 1–

11. <https://doi.org/10.1080/13691457.2019.1639628>

Sparre, S.L. og M. Rytter (2019). Selvudpegede hjælpere som omsorgsgivere for

plejekrævende ældre indvandrere og flygtninge, *Tidsskriftet Gerontologi*, vol. 35(2): 26-

Sygeplejersken, 2019. Ældre og syge indvandrere bliver tabt i systemet, *Sygeplejersken* (3): 22-25.

¹ AISHA-Projektet (2017-2021) er finansieret af VELUX-fondens HumPraksis-program. (projekt nr. 14372) Forskere i projektet er Professor MSO Mikkel Rytter, Lektor Sara Lei Sparre og Ph.d.-studerende Abir M. Ismail, alle fra Afdeling for Antropologi ved Aarhus Universitet, samt Seniorforsker Anika Liversage fra VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. Endvidere har Jamila Shah, Betül Özkaya, Cecilie Ravn Andersen, Maja Lundager Pedersen og Rikke Kildahl Brouer bidraget til dataindsamlingen.

² Til eksempel indeholder en opgørelse fra FN data fra 1980. Opgørelsen viser, at hvor mænd over 25 år i snit havde 9,7 års skolegang i Danmark, var de tilsvarende tal hhv. 4,3 år i Jordan, 4,0 år i Tyrkiet og Syrien samt 3,0 år i Pakistan. Se <http://hdr.undp.org/en/content/mean-years-schooling-males-aged-25-years-and-above-years>

³ Fattigdomsraterne er udregnet uden hensynstagen til om hvorvidt ældre bor sammen med et eller flere voksne børn. Inddrages sådanne boligformer i beregningerne, minskes andele af etniske minoritetsældre, som lever under fattigdomsgrænsen, da beregningerne sker på baggrund af indtægter fra flere personer på den samme bopæl. Gabet til de majoritetsdanske ældre forbliver dog markant (Liversage, 2016).

⁴ Med den stigende folkepensionsalder er reglerne blevet ændret, og fra 1. juli 2025. skal man have boet i Danmark i mindst 9/10-dele af årene fra det fyldte 15. år og indtil folkepensionsalderen, for at få fuld folkepension.

⁵ For at blive inkluderet skal et enligt barn være 25 år eller ældre. Dette kriterium ekskludere dermed familier, hvor en efternøler på fx 18-19 år endnu ikke er flyttet hjemmefra. Ældres børn, som har partner og/eller egne børn, inkluderes fra 18 år og opefter.